

WERELD
WERELD
WIJVEN

27 PORTRETTEEN VAN GRENVERLEGGENDE
NEDERLANDSE VROUWEN

© 2017 De Wereldwijnen
© 2017 Uitgeverij Grenzenloos
een imprint van
VanDorp Uitgevers
Postbus 42
3956 ZR Leersum
www.vandorp.net, info@vandorp.net

Ontwerp en vormgeving: Vivian Oskam, www.viefontwerp.nl
Fotografie: De Wereldwijnen
Druk: Drukwerkconsultancy, Bunnik
ISBN 9789461852007
NUR 508/740
ook verkrijgbaar als ebook

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of een andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgaven in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

WERELD

WIJVEN

27 PORTRETTEEN VAN GRENVERLEGGENDE
NEDERLANDSE VROUWEN

VOORWOORD

LILIANNE PLOUMEN

Sterke vrouwen die hun eigen, vaak onconventionele keuzes maken; daarmee is dit boek rijk bevolkt. Die keuzes brengen deze vrouwen naar alle uithoeken van de wereld; sommigen leven in weelde, anderen te midden van ellende en geweld. Ze maken dat andere leven invoelbaar in mooie, goed geschreven verhalen. Het levert een fraaie caleidoscoop aan impressies op. Dat is een van de redenen om dit boek te lezen.

Maar veel van deze verhalen etaleren nóg een kwaliteit; een scherp oog voor de levensomstandigheden van andere vrouwen. Zoals in het verhaal *Een hoed vol dromen*, dat is gesitueerd in Singapore, een van de rijkste landen ter wereld. Karien van Ditzhuijzen schrijft daarin over vrouwen die ook gemigreerd zijn. Soms om hun droom na te jagen, bijvoorbeeld een eigen huis van steen. Maar vaker vanuit noodzaak, op de vlucht voor bittere armoede. Enkele schrijfsters kiezen letterlijk het perspectief van de vrouwen die voor ze werken, als *nanny* of als huishoudster.

Dat oog voor de ander, die belangstelling en die empathie, dat is wat veel van deze verhalen een waardevolle extra dimensie geeft. Toen de schrijfsters ook nog besloten om de opbrengsten van dit boek te schenken aan She Decides, konden ze voor mij niet meer stuk.

Wereldwijven.

*Lilianne Ploumen, minister voor Buitenlandse Handel
en Ontwikkelingssamenwerking*

She Decides.

INHOUD

WERELDWIJVEN KAART	8
DORINE VEELDERS OP DE KOP AAN MIJN ENKELS	10
EVA VAN DORST-SMIT CROISSANTJE PINDAKAAS	20
QUIRINE WINTHAGEN-ROYAARDS HARTKLOPPINGEN OP DE WEG	30
DANIELLE VAN DOOYEWEERT IN KLEERMAKERSZIT	40
KARIEN VAN DITZHUIJZEN EEN HOED VOL DROMEN	48
GONDA VAN LONDEN VOLG JE DROMEN	58
MYRTHE VAN BOON MET DIKKE BUIK IN MIJN ABAYA	68
SABINE VAN DITZHUIJZEN EEN DROOM OF WERKELIJKHEID?	78
VIVIAN OSKAM KLEINE BABY, GROTE OCEAAN	88
SANDY VERHOEVE WAT DOE JE ZOAL DE HELE DAG?	100
ASTRID VAN WALSUM COUSCOUS EN APPELMOES	110
SASKIA VAN ALPHEN TWEE WERELDEN	120
NANETTE ZWAAN IN MANILA	130

MADELEINE KEMNA WENNEN AAN SCHOTLAND	140
INGRID VERHAGEN MAMA AFRIKA	150
FLOOR VEER - VAN VILSTEREN BEAUTY EN BRAINS	160
KITTY FLISIJN FOUR SEASONS IN ONE DAY	170
MICHELE DE VRIES EEN CULTUREEL MENGELMOESJE	180
NIENKE GROOTENDORST-MAGNIN KINSHASA: DE TIJD VAN ONS LEVEN	190
INGEBORG VAN 'T PAD BOSCH CITY OF DREAMS	200
ELLEN VAN DER LAAR EXPAT-VROUW IN HONG KONG	210
RUTH OEI-ABRAHAM MIND THE GAP	220
LILIAN HASEKAMP ALLE BALLEEN IN DE LUCHT	228
MARIEL VAN TATENHOVE OP ZOEK NAAR DE AMERICAN DREAM	238
ESTHER POIESZ TIJDELIJK PERMANENT	248
ASTRID VAN GENDEREN-STORT DE ZWITSERSE CULTUURSCHOCK	260
SISSY KEIZER ELKE DAG IS EEN NIEUWE ERVARING	270

WERELDWIJVEN KAART

INDIA

BANGALORE

A photograph of two women smiling at each other. On the left, a woman with blonde curly hair, wearing sunglasses and a blue top, is holding a small gold-wrapped object. On the right, a woman with dark hair, wearing a red and yellow patterned sari and a red bindi, is smiling. In the background, a yellow license plate with the text 'KA.05.AA.3159' is visible.

DORINE VEELDERS

Dorine Veelders (45) is adviseur HRM & loopbaanvraagstukken en gek op taal, lezen en schrijven. Op thee, wijn en chocola, op nieuw en anders, op verwonderd raken en op mentale uitdaging. Ze werd geboren in 1971 in Twente en verhuisde op 18-jarige leeftijd naar Amsterdam. Avontuur, dat wilde ze! En dat heeft ze gekregen. Vooral door in het totaal 7,5 jaar in het buitenland te hebben gewoond.

Als studente vertrok ze voor een jaar naar Italië. Niet wetende dat het haar voor altijd zou veranderen en voor altijd zou doen verlangen naar buitenlandse avonturen. Na haar Italiaanse avontuur, woonde ze met man en drie zoons in respectievelijk Polen en India. Na drie hele intense en bijzondere jaren in Bangalore in het zuiden van India, is zij sinds de zomer van 2016 terug op Nederlandse bodem. Rotterdam is haar nieuwe avontuur. En wat een heerlijke stad is dat, hier houdt ze het wel even vol. Wat ze echter niet wist, is dat het verlangen naar avonturen besmettelijk is. Nu geven ook haar zonen aan later in het buitenland te willen wonen en werken. Tja, eigen schuld dikke bult.

OP DE KOP AAN MIJN ENKELS

“Slaap je al?”

“Nee. Jij?”

“Nee. Moet steeds denken aan wat ze allemaal vertelden vanavond. Moeten we het wel doen?”

“Ik weet het niet. Ik dacht hetzelfde.”

We deden het toch. Ondanks wat ze allemaal vertelden die avond. Wat we deden? Voor drie jaar naar Bangalore, India verhuizen met onze drie kinderen van toen 7, 10 en 12. Wie ‘ze’ waren? De Nederlanders die er al een tijdje woonden en die we tegenkwamen tijdens de *pre-visit*. Wat ze vertelden? Het ene enge verhaal na het andere, over verkeersslachtoffers, onbetrouwbare mensen en bedreigingen. Ongetwijfeld hebben ze die avond ook over alle mooie belevenissen verteld, want ze hadden het erg naar hun zin. Maar die positieve verhalen zijn toen even niet aangekomen. Voor het eerst in weken vroegen we ons af waar we in hemelsnaam aan gingen beginnen.

We deden het dus toch. En het was de meest onvergetelijke periode in ons leven tot nu toe. Drie jaren die we voor geen goud hadden willen missen. En die ons voor altijd hebben veranderd.

Een paar maanden eerder, vrijdagavond 10 uur. Alle kids in bed, wij rustig op de bank met een glas wijn. Mijn vader was exact vier weken daarvoor overleden. De laatste maanden hadden in het teken gestaan van zorgen maken, van heen en weer reizen naar de andere kant van het land om mee te kunnen naar doktersafspraken of om gewoon bij mijn ouders te zijn. Vier weken daarvoor hadden we afscheid van hem moeten nemen en na de eerste roes van verdriet en honderdduizend dingen regelen, had ik net een week het gevoel dat er rust in de tent kwam, dat alle hectiek een beetje ging liggen, dat ik weer vrij kon ademen en langzaam kon beginnen met loslaten. Het waren intensieve maanden geweest.

Op de bank dus, met dat glas wijn. Mijn echtgenoot kijkt me aan en zegt “ik had toch dat gesprek met m’n baas vanochtend?” “Oh ja, dat is waar. Vertel, hoe was het?” “Nou, of we naar India willen verhuizen...”

Dat was het dan, dat weekje rust. India, *of all places?* Nu? Waarom? En hoe

lang? En waar? En... Enfin, nog eens vijf weken later was de baan van hem en hadden we besloten dat we er voor zouden gaan. Je kunt tenslotte beter spijt hebben van wat je hebt geprobeerd dan van wat je nooit hebt gedaan, niet waar? En de drieënhalf jaar in Polen - vijf jaar eerder - waren ook boven verwachting leuk geweest. Nu alleen nog even de kinderen, mijn schoonouders en mijn moeder inlichten.

Een paar maanden later waren we dus op Indiase bodem met het hele gezin. De kinderen gingen al snel naar school en echtgenoot naar zijn werk. En ik? Ik zat in ons tijdelijke appartement te wachten tot we in ons huis konden trekken. Intussen spitte ik de krant door van a tot z, ging ik op bezoek bij andere Nederlandse vrouwen in Bangalore, maakte ik uitstapjes naar de *Overseas Women's Club*, bekeek bezienswaardigheden in de buurt en was leesmoeder op school. En ik schreef. Om grip te houden, zaken te snappen, structuur aan te brengen en om contact met de buitenwereld te houden. Ik schreef in mijn blog, voor een nieuwssite en op Facebook. Mijn hersens maakten overuren, probeerden te duiden, te snappen, te doen wat 'hoorde' in deze zo totaal andere cultuur. Geloof me, dat is totaal onbegonnen werk. Twee maanden, drie jaren of een heel leven is nog niet voldoende om India te doorgronden.

Want hoe ver kun je uit je *comfort zone* gaan? Nou ik kan het je vertellen. Héél ver. Ik heb me nog nooit zó vaak, zó ongemakkelijk gevoeld als de eerste dagen en weken in India. Ik heb nog nooit zo vaak gebloemd en zo vaak wanhopig om me heen gekeken. Wat zegt hij nou? En wat bedoelt zij? Praat hij nou Engels of de lokale taal (want het verschil was toen voor mij nog niet altijd te horen)? Wat willen ze nou precies? Moet ik nu wel of niet serieus antwoord geven of is het "*Hi mam, how are you? How was your lunch? Everything okay?*" gewoon een manier om "Hé hallo!" te zeggen?

En dan de manier van kleden. Wat doe je aan in een land waar je de regels en gewoonten niet kent, waar je niemand voor het hoofd wilt stoten, maar dat vast en zeker ongewild doet? Waarvan je weet dat het een stuk preutser is dan Nederland. En waar je je tussen al die gracieuze vrouwen sowieso al een groot Hollands postpaard voelt? En waar je nooit ongezien over straat kunt, door je lengte en je blonde haar? Uiteraard had ik voor vertrek alles over India gelezen dat los en vast zat. Ook over de kledingmores. Redelijk triviaal dit probleem, ik weet het, maar toch ineens van wezenlijk belang. Hoe zorg je er voor dat je niet de hele dag wordt aangestaard en niemand beledigt, maar wel een beetje, zeg maar, appetijtelijk voor de dag komt?

waar je je tussen al die gracieuze vrouwen
een groot Hollands postpaard voelt

Blote schouders bleken *not done*, een blote buik weer wel. Enkels het liefst onzichtbaar. Of gold dat alleen voor de Indiase vrouwen en moesten voornamelijk de bovenbenen uit het zicht blijven? Mocht strakke kleding nou wel als het alles bedekte, of was dat weer te sexy? Waren er voor buitenlanders niet sowieso andere regels?

De Nederlandse vrouwen die daar al een tijdje wonen en die ik bestookte met dit soort gewichtige vragen zagen het allemaal wat anders. Van “Ik doe altijd gewoon een korte broek aan hoor” tot “Als ik de woonwijk uitga doe ik altijd wel een lange broek aan, anders kijken die mannen zo” en “Joh, gewoon je jurkjes aandoen, ze houden wel van borsten kijken, laat ze er maar lekker van genieten zo vaak zien ze die niet”.

Oh, wat is het toch gemakkelijk om ‘thuis’ te zijn. Waar je weet hoe alles werkt, waar je weet wat je moet zeggen. En hoe je je wilt kleden. Om in je eigen dorp, stad, wijk op de fiets te springen, naar je eigen supermarkt te fietsen en precies te weten wat je wilt kopen. Wat is het fijn als je je thuis voelt, onderdeel van het grote geheel. En niet totaal misplaatst.

Eenmaal gearriveerd (met zowel jurkjes als lange broeken als hemdjes als blouses als colbertjes als vestjes, je kunt maar beter té goed voorbereid zijn tenslotte) zag ik eigenlijk nauwelijks een bloot been. Alleen op de gated communities, bij de expat-vrouwen. En weinig lichaamsvormen. Want hoe mooi de Indiase vrouwen ook zijn, hoe vrouwelijk ook hun kleding, hun vormen zijn nergens te ontdekken. Dus dat Indiase mannen graag naar een stel pronte borsten kijken, dat snapte ik dan weer best. Ik vond alleen niet dat dat die van mij moesten zijn....

Na een voorzichtige eerste week namen we samen met onze kinderen de eerste letterlijke stap buiten onze *comfort zone*. De chauffeur zou ons naar een groot winkelcentrum in de stad brengen. Al snel werd duidelijk dat bijna alle Indiërs met een auto dat letterlijk elk weekend ook doen. Het verkeer stond dus helemaal vast en de parkeergarage was absoluut niet te bereiken. Dus toen maar net als vele anderen uitstappen om de laatste 100 meter te voet af te leggen. *Piece of cake*, zou je zeggen. Dat dacht ik ook. Bleek net iets anders. Wat een herrie! Zo hard dat ik mijn eigen gedachten niet meer kon horen. Wat is trouwens de zin van toeteren als werkelijk iederéén toetert? En hoe komen we de dubbele tweebaansweg over? Tweebaans, ja officieel dan. Er rijden standaard drie of vier voertuigen naast elkaar. Zonder zebrapad uiteraard en links en rechts gaten in de weg ter grote van een vrachtwagenband,

laat ze er maar lekker van genieten,
zo vaak zien ze die borsten niet

waar je regelrecht het open riool in keek.

Zo, dat was even een kleine uitdaging met drie kinderen erbij. Maar ook: vriendelijke chauffeurs die gewoon midden op straat stopten om ons over te laten steken en het gevoel om even écht in India te zijn. Want de doordeweekse ritjes van het appartement naar de compound, naar de parkeergarage van het winkelcentrum, naar het appartement, naar de campus van de school, naar het appartement was natuurlijk niet het echte leven.

De jongens vonden het helemaal niet leuk en zelfs doodeng. Toen we later op de terugweg in de auto over de geschiedenis van India praatten en vertelden dat ze overheerst waren geweest door de Engelsen, zei de middelste uit de grond van zijn hart “Nou, van mij hadden ze het land mogen houden!” De jongste knikte, nog steeds een beetje witjes.

En toen ineens, maanden en jaren later, waren we helemaal ingeburgerd. Oudste zoon van inmiddels bijna 15 liep zelf naar zijn vriend buiten de compound. Middelste en jongste zoon waren een kei in het oversteken van de weg *the Indian way*. Alle drie leken ze geboren onderhandelaars bij de kraampjes op straat. Hielpen ze tijdens mijn vrijwilligerswerk in de sloppenwijk. Gebruikten ze hun *wobbly head* zonder het zelf door te hebben. Schakelden ze moeiteloos van het Nederlands naar het Engels en terug. Hadden ze vrienden uit alle delen van de wereld. En waren ze thuis.

Wie had dat gedacht? Onze drie hoogblonde zoons, thuis in India. Drie jongens die nooit onopvallend ergens konden zijn. Die altijd nagestaard en het liefst aangeraakt werden, met hun lange lijven, lichte huid en witblonde haren. De moeder van één van hun vrienden vertelde me eens lachend dat ze op school nooit op zoek ging naar haar eigen zoon (half Frans, half Koreaans), maar altijd naar die van mij. Die was

namelijk in een paar seconden gevonden. Die van haar was dan wel ergens in zijn buurt.

En ik? Ik paste mijn garderobe aan aan de gelegenheid. Een westers hotel heeft tenslotte andere regels dan de sloppenwijk en in mijn klerenkast hingen de Indiase tunieken naast de blote jurkjes. Ik vroeg me niet meer bij elke gelegenheid af hoe het hoorde of hoe het bedoeld was. Ik zag wel. Ik vroeg aan de telefoon altijd eerst of mensen langzaam en duidelijk wilden praten, anders verstonden we elkaar niet. Ik maakte grapjes met onbekende mensen, die soms wel en soms niet moesten lachen. En dat was okay. Ik stoorde me nog steeds aan blikken op boezem hoogte. Ik vroeg geen dingen meer waar ik toch geen antwoord op verwachtte en ik legde niet meer eindeloos uit waarom ik dingen deed zoals ik ze deed. Ik riep heel hard "huh" als ik iets niet verstond, omdat dat vaak veel meer opleverde dan *"Excuse me, I didn't understand, could you please repeat?"* en ik zorgde altijd voor wisselgeld. Ondertussen genoot ik ongelooflijk van de vele mooie reizen, de nieuwe vriendschappen en de wonderlijke toestanden die India me bood. En bovenal: ik snapte steeds beter wie ik ben, wat belangrijk voor me is, hoe ik in het leven wil staan. Wat buitenkant is en wat binnenkant. En dat neemt niemand me ooit meer af.

Dus als je me vraagt 'Hoe vond je India?', dan heb ik daar geen kort antwoord op. Om uit te leggen wat India met mij heeft gedaan, zeg ik wel eens 'India heeft me op de kop aan mijn enkels gehouden en net zo lang door elkaar geschud tot er geen enkel stukje meer op z'n plek zat.'

Alles waarvan je denkt dat het normaal is, dat het zo hoort en dat het geen uitleg behoeft, is daar niet normaal, hoort daar niet, behoeft daar een heleboel uitleg. Alles wat gemakkelijk lijkt te zijn, blijkt moeilijk. Alles waarvan je denkt dat het onmogelijk is, kan

